

Категорія справи № 824/66/19: **Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи окремого провадження; Справи про визнання та надання дозволу на примусове виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, з них:.**

Надіслано судом: **не визначено**. Зареєстровано: 17.11.2020. Оприлюднено: 17.11.2020.

Дата набрання законної сили: 10.11.2020

Номер судового провадження: 61-14139ав20

Верховний
Суд

Ухвала

10 листопада 2020 року

м. Київ

справа № 824/66/19

провадження № 61-14139ав20

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду: Черняк Ю. В. (суддя-доповідач), Воробйової І. А., Лідовця Р. А.,

учасники справи:

заявник - Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України»,

боржник - Російська Федерація в особі Міністерства юстиції Російської Федерації,

вирішуючи питання про відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «КБ-ІНВЕСТ» на ухвалу Київського апеляційного суду у складі судді Борисової О. В. від 17 липня 2019 року у справі за заявою Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» про визнання та надання дозволу на виконання рішення Міжнародного комерційного арбітражу - Арбітражного трибуналу (м. Париж, Франція) від 26 листопада 2018 року у справі ППТС № 2016-14 за позовом Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» до Російської Федерації в особі Міністерства юстиції Російської Федерації про відшкодування збитків,

ВСТАНОВИВ:

1. Описова частина

Короткий зміст вимог заяви

У квітні 2019 року до Київського апеляційного суду, як до суду першої інстанції, надійшла заява Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» про визнання та надання дозволу на виконання рішення Міжнародного комерційного арбітражу - Арбітражного трибуналу (м. Париж, Франція) від 26 листопада 2018 року у справі ППТС № 2016-14 за позовом Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» до Російської Федерації в особі Міністерства юстиції Російської Федерації про відшкодування збитків.

Заява обґрунтована тим, що рішенням Міжнародного комерційного арбітражу - Арбітражного трибуналу (м. Париж, Франція), сформованим відповідно до Угоди між Урядом Російської Федерації та Кабінетом Міністрів України про заохочення та взаємний захист інвестицій від 27 листопада 1998 року, у справі за позовом Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» до Російської Федерації в особі Міністерства юстиції Російської Федерації про відшкодування збитків, завданих Акціонерному товариству «Ощадбанк» Російською Федерацією в результаті окупації Автономної Республіки Крим, постановлено, що:

арбітражний трибунал наділений юрисдикцією приймати рішення у цьому спорі;

відповідач порушив Угоду від 27 листопада 1998 року, а саме Угоду між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про заохочення та взаємний захист інвестицій, зокрема частину першу статті 5 («Експропріація») Угоди, шляхом протиправної експропріації інвестицій позивача на території Кримського півострова;

відповідач зобов'язаний без зволікань виплатити позивачу відшкодування збитків на загальну суму 1 111 300 729 доларів США на таких підставах:

втрата активів на суму 597 771 793 доларів США;

втрата майбутніх прибутків на суму 484 616 757 доларів США;

та інші категорії збитків, про які йдеться в пунктах з 336 по 341, на суму 28 912 179 доларів США, які є втраченими активами третіх осіб та втраченими забезпеченнями за операціями з іншими філіями;

відповідач зобов'язаний без зволікань виплатити позивачу суму в розмірі 731 400,00 доларів США, яка складається з витрат на арбітражне провадження, включно з адміністративними витратами Постійної палати третейського суду та винагородами і витратами членів Арбітражного трибуналу;

відповідач зобов'язаний без зволікань виплатити позивачу всі його витрати на юридичне представництво, винагороди експертам та пов'язані витрати на загальну суму в розмірі 3 134 907, 34 доларів США;

відповідач зобов'язаний без зволікань виплатити позивачу проценти, що нараховуються до прийняття рішення, на суми, зазначені в пункті (3) вище, з 31 березня 2014 року до цього рішення, за середньою (розрахованою за період між датою оцінки, 31 березня 2014 року, та датою цього рішення) піврічною ставкою ЛІБОР в доларах США плюс 2 %, із щорічною капіталізацією, та відповідач зобов'язаний без зволікань виплатити позивачу проценти, що нараховуються після прийняття рішення, на суми, зазначені в пунктах (3), (4) і (5) вище, від дати цього рішення до виплати в повному обсязі, за середньою (розрахованою за період між датою оцінки, 31 березня 2014 року, та датою цього рішення) піврічною ставкою ЛІБОР в доларах США плюс 2 %, із щорічною капіталізацією та щорічним нарахуванням складних процентів.

Вказане арбітражне рішення набрало законної сили, є остаточним і підлягає негайному виконанню, однак боржником у добровільному порядку рішення не виконано.

Посилаючись на положення статей 474-476, 479 Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК України), статей 35 і 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» та статей I-V Конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року, заявник вважав, що наявні підстави для визнання і надання дозволу на примусове виконання рішення Міжнародного комерційного арбітражу - Арбітражного трибуналу (м. Париж, Франція) від 26 листопада 2018 року на території України.

Короткий зміст ухвали апеляційного суду, як суду першої інстанції

Ухвалою Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року заяву Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» про визнання і надання дозволу на виконання рішення Міжнародного комерційного арбітражу - Арбітражного трибуналу від 26 листопада 2018 року задоволено.

Визнано і надано дозвіл на виконання рішення Міжнародного комерційного арбітражу - Арбітражного трибуналу від 26 листопада 2018 року (м. Париж, Франція), сформованого відповідно до Угоди між Урядом Російської Федерації та Кабінетом Міністрів України про заохочення та взаємний захист інвестицій від 27 листопада 1998 року у справі ППТС № 2016-14, за позовом Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» до Російської Федерації в особі Міністерства юстиції Російської Федерації про стягнення коштів в якості компенсації внаслідок експропріації інвестицій Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» на території Кримського півострова.

Видано виконавчий лист про стягнення з Російської Федерації в особі Міністерства юстиції Російської Федерації на користь Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» відшкодування збитків в розмірі 1 111 300 729,00 доларів США.

Видано виконавчий лист про стягнення з Російської Федерації в особі Міністерства юстиції Російської Федерації на користь Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» суми витрат на арбітражне провадження, включно з адміністративними витратами Постійної палати третейського суду та винагородами і витратами членів Арбітражного трибуналу в розмірі 731 400,00 доларів США.

Видано виконавчий лист про стягнення з Російської Федерації в особі Міністерства юстиції Російської Федерації на користь Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» суми витрат на юридичне представництво, винагороди експертам та пов'язані витрати в розмірі 313 4907,34 доларів США.

Видано виконавчий лист про стягнення з Російської Федерації в особі Міністерства юстиції Російської Федерації на користь Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» що нараховуються до прийняття рішення на суму 1 111 300 729,00 доларів США з 31 березня 2014 року до дати рішення - 26 листопада 2018 року, розрахованих за середньою (розрахованою за період між датою оцінки, 31 березня 2014 року, та датою рішення) піврічною ставкою ЛІБОР в доларах США плюс 2%, із щорічною капіталізацією.

Видано виконавчий лист про стягнення з Російської Федерації в особі Міністерства юстиції Російської Федерації на користь Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» процентів, що нараховуються після прийняття рішення на суми, зазначені в пунктах (3), (4) і (5) рішення, в загальному розмірі 1 115 167 036,34 доларів США від дати рішення (26 листопада 2018 року) до виплати в повному обсязі, розрахованих за середньою (розрахованою за період між датою оцінки, 31 березня 2014 року, та датою рішення) піврічною ставкою ЛІБОР в доларах США плюс 2 %, із щорічною капіталізацією та щорічним нарахуванням складних процентів.

Вирішено питання щодо розподілу судових витрат.

Київський апеляційний суд виходив з того, що національним законодавством України визначено вичерпний перелік підстав для відмови у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу (стаття 5 Нью-Йоркської конвенції про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року, стаття 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», стаття 478 ЦПК України).

Боржником не надано обґрунтувань та доказів, які б стали підставою для відмови у задоволенні заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення Міжнародного комерційного арбітражу - Арбітражного трибуналу від 26 листопада 2018 року (м. Париж, Франція).

Судом також встановлено, що відповідно до закону спір, з огляду на його предмет, не є таким, що не може бути переданий на вирішення міжнародного комерційного арбітражу, або що визнання та виконання цього арбітражного рішення суперечить публічному порядку України.

Короткий зміст вимог апеляційної скарги та її доводів

У вересні 2020 року Товариство з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» звернулося до Верховного Суду з апеляційною скаргою на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року, в якій, посилаючись на порушення судом норм процесуального права, просило скасувати оскаржуване судові рішення і ухвалити нове рішення про відмову у задоволенні заяви Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» про визнання та надання дозволу на виконання рішення Міжнародного комерційного арбітражу – Арбітражного трибуналу (м. Париж, Франція) від 26 листопада 2018 року у справі ППТС № 2016-14 за позовом Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» до Російської Федерації в особі Міністерства юстиції Російської Федерації про відшкодування збитків.

Апеляційна скарга мотивована тим, що Київський апеляційний суд, як суд першої інстанції, неправильно застосував частину другу статті 475, статті 476, 478 ЦПК України. Заявник вважає, що виконавчі листи, видані на підставі оскаржуваної ухвали Київського апеляційного суду, не підлягають виконанню і матимуть наслідком виключення Акціонерного товариства «Ощадбанк» із зведеного виконавчого провадження № 59036926 та збільшення частки стягувача Приватного акціонерного товариства «Фортуна» (боржника скаржника) при розподілі коштів, отриманих в рамках зведеного виконавчого провадження № 59036926.

У апеляційній скарзі Товариство з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» заявило клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження вказаного судового рішення. Зазначило, що Товариство з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» не було залучено до участі у розгляді справи № 824/66/19, копію оскаржуваного рішення суду не отримувало, не є стороною ні виконавчих проваджень, відкритих на виконання оскаржуваного рішення, ні зведеного виконавчого провадження № 59036926, до якого увійшли вказані виконавчі провадження. Про оскаржуване рішення Товариство з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» безпосередньо дізналося випадково із реєстру судових рішень 21 вересня 2020 року, намагаючись встановити орієнтовний перелік усіх стягувачів зведеного виконавчого провадження та підстав (рішень) для вимог останніх.

Надходження апеляційної скарги до суду.

Ухвалою Верховного Суду від 30 вересня 2020 року апеляційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року залишено без руху для наведення поважних причин пропуску строку на апеляційне оскарження ухвали Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року та надання доказів на підтвердження підстав пропуску цього строку.

16 жовтня 2020 року до Верховного Суду надійшли заперечення проти відкриття апеляційного провадження від Акціонерного товариства «Державний ощадний банк України».

20 жовтня 2020 року до Верховного Суду надійшла заява Товариства з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» про усунення недоліків апеляційної скарги на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року.

20 жовтня 2020 року до Верховного Суду надійшла заява Приватного акціонерного товариства «Фортуна» про приєднання до апеляційної скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року у справі № 824/66/19.

2. Мотивувальна частина**Позиція Верховного Суду, як суду апеляційної інстанції**

Частиною другою статті 24, частиною другою статті 351 ЦПК України передбачено, що Верховний Суд переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних судів, ухвалені ними як судами першої інстанції.

Відповідно до пункту 2 частини третьої статті 23 ЦПК України справи щодо визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу розглядаються, якщо місце арбітражу знаходиться поза межами України - апеляційним загальним судом, юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

Враховуючи викладене, ухвала Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року переглядається Верховним Судом в апеляційному порядку.

Щодо правових підстав для повернення апеляційної скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року

Відповідно до частини першої статті 17 ЦПК України учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках - на касаційне оскарження судового рішення.

Частина друга статті 19 ЦПК України визначає, що цивільне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими цим кодексом, у порядку: наказного провадження; позовного провадження; окремого провадження.

Положеннями частини восьмої статті 19 ЦПК України передбачено, що суди також розглядають в порядку цивільного судочинства справи про оскарження рішень третейських судів, про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, про оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу, а також про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, іноземного суду.

Процесуальний порядок вирішення категорій справ, перерахованих у частині восьмій статті 19 ЦПК України, визначається нормами чотирьох глав Розділу IX ЦПК України - «Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні, надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів».

Провадження щодо визнання і надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу - це окремий вид провадження цивільного судочинства.

Особливості цього виду провадження цивільного судочинства визначаються його правовою природою, метою і суттю вимог заявника.

Статті 23 і 24 ЦПК України визначають правила інстанційної юрисдикції справ щодо визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу.

Частина 5 статті 42 ЦПК України встановлює склад учасників таких категорій справ: 1) справ про оскарження рішення третейського суду та про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду 2) справ про оспорування рішення міжнародного комерційного арбітражу та про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу.

Виходячи зі змісту цієї норми права учасниками справ про оскарження рішення третейського суду та про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду є учасники (сторони) третейського розгляду, особи, які не брали участі у третейському розгляді, якщо третейський суд вирішив питання про їхні права та обов'язки.

Учасниками справ про оспорування рішення міжнародного комерційного арбітражу та про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу є сторони арбітражного розгляду.

Положення частини п'ятої статті 49 ЦПК України узгоджуються із правилами статті 479 ЦПК України, яка конкретизує вимоги щодо змісту ухвали суду про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу або про відмову у визнанні і наданні дозволу на виконання, а також порядок оскарження такої ухвали.

Частиною сьомою статті 479 ЦПК України передбачено, що ухвала суду про визнання і надання дозволу на виконання або про відмову у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу може бути оскаржена сторонами в апеляційному порядку, передбаченому цим Кодексом для оскарження рішень суду.

Отже, особами, які мають право оскаржити ухвалу суду про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу або про відмову у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, є лише сторони арбітражного розгляду.

Норма частини сьомої статті 479 ЦПК України є спеціальною по відношенню до загальної норми статті 352 ЦПК України, яка визначає перелік осіб, які мають право апеляційного оскарження, і підлягає застосуванню у цій категорії справ за правилом «*Lex specialis derogate generali*» («*Спеціальний закон скасовує дію загального закону*»).

Як вбачається із рішення Міжнародного комерційного арбітражу - Арбітражного трибуналу (м. Париж, Франція) від 26 листопада 2018 року у справі ППТС № 2016-14, сформованого відповідно до Угоди між Урядом Російської Федерації та Кабінетом Міністрів України про заохочення та взаємний захист інвестицій від 27 листопада 1998 року у справі ППТС № 2016-14, та ухвали Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року у справі № 824/66/19, сторонами арбітражного розгляду були Акціонерне товариство «Ощадбанк» та Російська Федерація в особі Міністерства юстиції Російської Федерації.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» не є ні стороною арбітражної угоди (Угоди між Урядом Російської Федерації та Кабінетом Міністрів України про заохочення та взаємний захист інвестицій від 27 листопада 1998 року), ні стороною справи ППТС № 2016-14, розглянутої Міжнародним комерційним арбітражем - Арбітражним трибуналом (м. Париж, Франція) 26 листопада 2018 року.

Норма частини сьомої статті 479 ЦПК України врегулює правове питання про те, хто саме може оскаржити ухвалу суду про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу або про відмову у визнанні і наданні дозволу на виконання, - такими особами є лише сторони арбітражного розгляду. Як було зазначено вище, Товариство з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» до них не відноситься.

Норма частини сьомої статті 479 ЦПК України, як і в цілому Глава 3 Розділу IX ЦПК України, не визначають, як слід діяти суду, якщо він установить, що ухвала суду про визнання і надання дозволу на виконання або про відмову у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу оскаржується не стороною арбітражного розгляду.

Разом з тим, у подібній ситуації Велика Палата Верховного Суду у постанові від 26 травня 2020 року у справі № 912/2385/18 (провадження 12-194гс19), вирішуючи виключну правову проблему, дійшла висновку, що якщо суд установить відсутність підстав для звернення особи із позовом вже після відкриття провадження у справі, то позовну заяву слід вважати такою, що підписана особою, яка не має права її підписувати. І в таких справах виникають підстави для застосування положень пункту 2 частини першої статті 226 ГПК України (залишення позову без розгляду) (п. 54, п. 83).

Правові наслідки подання апеляційної скарги особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено, визначено статтею 357 ЦПК України. Відповідно до пункту 1 частини п'ятої статті 357 ЦПК України за таких обставин апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції.

Враховуючи, що Товариство з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» не є стороною арбітражного розгляду Арбітражним трибуналом (м. Париж, Франція) справи ППТС № 2016-14, Верховний Суд вважає, що апеляційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» слід повернути на підставі пункту 1 частини п'ятої статті 357 ЦПК України.

Щодо заяви Приватного акціонерного товариства «Фортуна» про приєднання до апеляційної скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року

Частиною першою статті 363 ЦПК України визначено, що учасники справи мають право приєднатися до апеляційної скарги, поданої особою, на стороні якої вони виступали. До апеляційної скарги мають право приєднатися також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та(або) обов'язки.

Приватне акціонерне товариство «Фортуна» не є стороною справи ППТС № 2016-14, розглянутої Міжнародним комерційним арбітражем - Арбітражним трибуналом (м. Париж, Франція) 26 листопада 2018 року. Так само, як і Товариство з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ», Приватне акціонерне товариство «Фортуна» не брало участі у розгляді Київським апеляційним судом справи № 824/66/19, рішення Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року не стосується його прав, свобод, інтересів та обов'язків.

Таким чином, підстави для задоволення заяви Приватного акціонерного товариства «Фортуна» про приєднання до апеляційної скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року відсутні.

Керуючись статтями 19, 23, 24, 42, 357, 479 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

УХВАЛИВ:

Апеляційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року повернути.

Заяву Приватного акціонерного товариства «Фортуна» про приєднання до апеляційної скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «ІКБ-ІНВЕСТ» на ухвалу Київського апеляційного суду від 17 липня 2019 року залишити без задоволення.

Ухвала набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною та оскарженню не підлягає.

Судді:

Ю. В. Черняк

І. А. Воробйова

Р. А. Лідовець